

CITYCENTRE: Planning, knowledge and collaboration for developing vibrant and attractive city centres

«Forskning på en onsdag», KDD 03.05. 2023

Aud Tennøy, prosjektleder CITYCENTRE

Oddrun Helen Hagen, stipendiat og assisterende prosjektleder i CITYCENTRE

PhD By- og regionplanlegging

Forskningsleder Byutvikling og bytransport, TØI

Forskning i bevegelse

Samarbeidspartnere

- TØI: Transportøkonomisk institutt, PL
- NIKU: Norsk institutt for kulturminneforskning
- NMBU: PhD

- Agder FK, **Arendal** kommune, Arendal by AS
- Viken FK, **Kongsberg** kommune, Kongsberg næringsforum AS
- Innlandet FK, **Lillehammer** kommune, Lillehammer sentrum AS
- Vestfold og Telemark FK, **Tønsberg** kommune, Tønsberg sentrumsutvikling AS

- Internasjonal vitenskapelig rådgivende gruppe:
  - Dr. John Stone, University of Melbourne
  - Dr. Enza Lissandrello, University of Aalborg
  - Professor Per Gunnar Røe, UiO
  - Dr. Erling Dokk Holm, NMBU

Tønsberg. Foto: Tønsberg kommune

Lillehammer. Foto: Terje Løchen.

Prosjektets mål

Mål/nytte:

- Å bidra til at små og mellomstore kommuner blir bedre i stand til å planlegge og utvikle sine byer og sentrum på måter som gir mer attraktive og levende sentrum
- Å bidra til at FK blir bedre i stand til å hjelpe dem i dette
- Å bidra til at pbl utvikles til et bedre verktøy for sentrumsutvikling

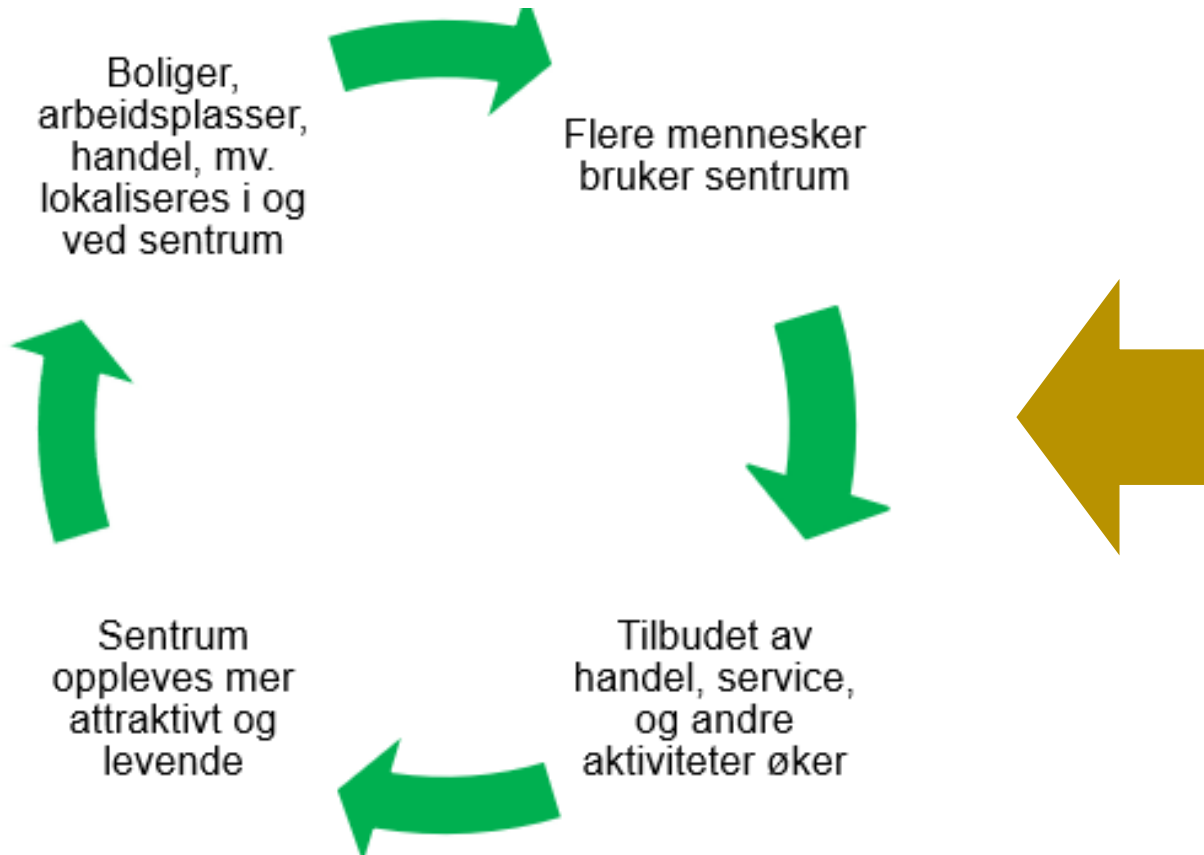
Et **'attraktivt sentrum'** er her definert som et sentrum innbyggerne liker og bruker ofte, og som oppfattes som et godt sted å bo og å drive ulike typer næringsvirksomhet (måles i spørreundersøkelser)

Undersøker effekter på sentrums attraktivitet av:

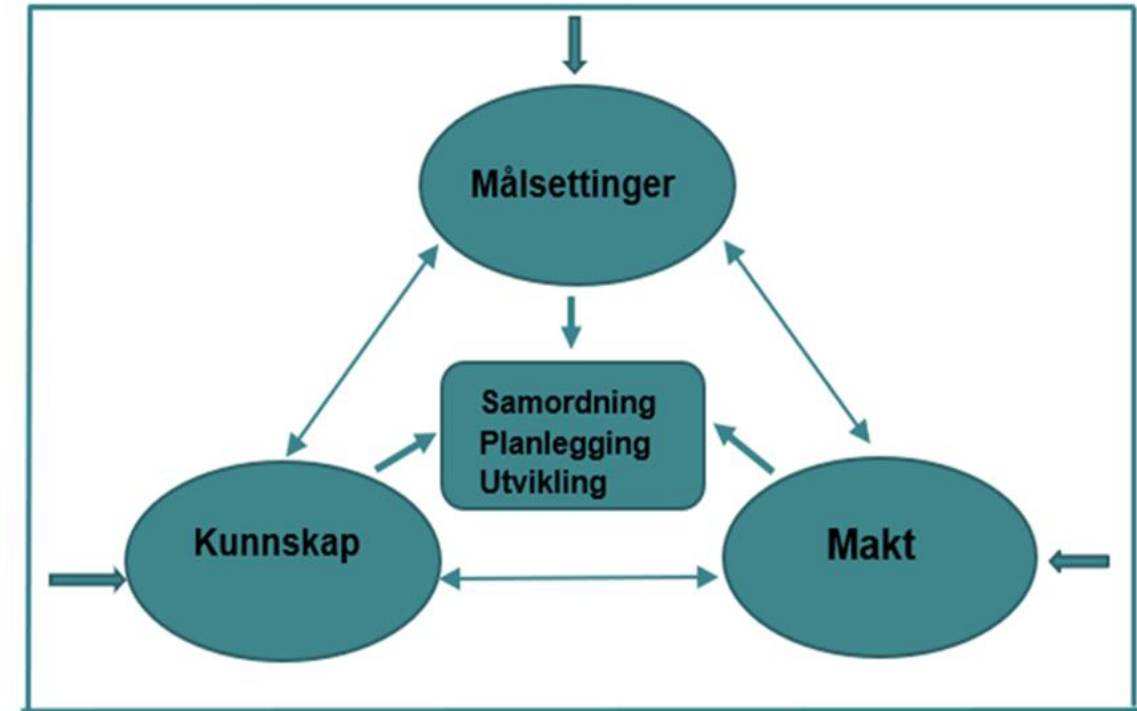
- Fysisk utvikling – arealstruktur på bynivå, sentrumskvaliteter
- Samarbeid mellom aktører
- Sentrumsplanprosesser og reguleringsplanprosesser

Antatte sammenhenger

Rammebetingelser – PBL, NTP, mv.

Tennøy (2012)

Forskningsdesign

- Casestudier i:
  - Kongsberg, Tønsberg, Lillehammer, Arendal
  - (Kommuner, fylkeskommuner og sentrumsorganisasjoner er partnere)
- Undersøke og analysere ulike problemstillinger i byene
- Komparative analyser på tvers av case
- Sammenfattende analyser på tvers av arbeidspakker
- Metoder for datainnsamling (bl.a.): Spørreundersøkelser, intervjuer, følgeintervjuer, analyser av registerdata, registreringer av fysiske egenskaper og kvaliteter ved sentrum, dokumentstudier, workshops

Status og fremdrift

- Prosjektet skal pågå frem til april 2025
- Mye av datainnsamlingen er gjennomført
- Datainnsamling, analyser og produksjon av artikler o.a. vil pågå t.o.m. 2025

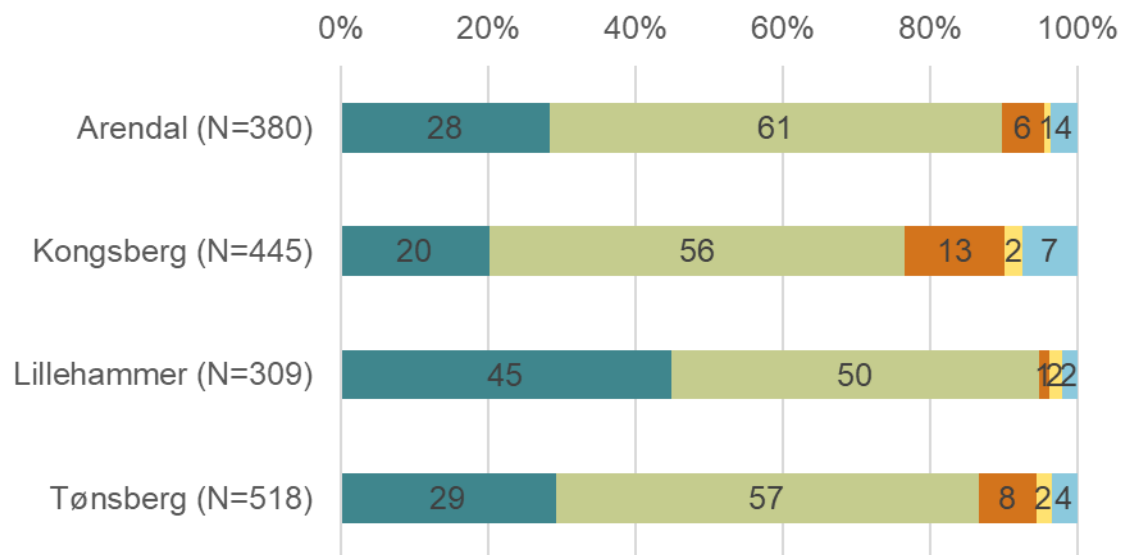
Jeg skal:

- Presentere noen foreløpige funn
- Dele noen foreløpige refleksjoner

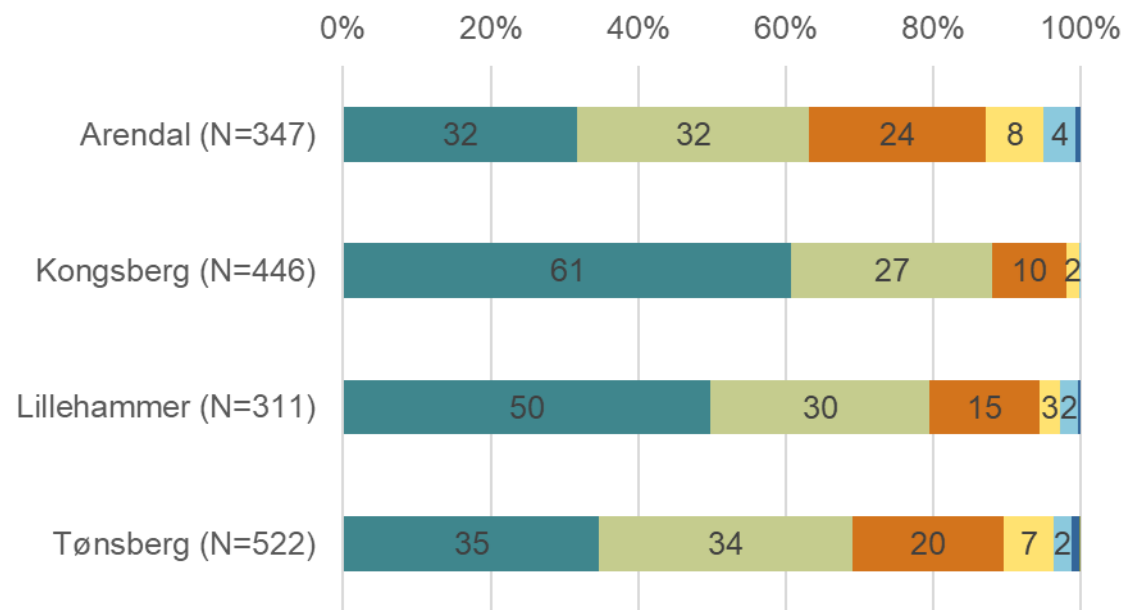
Bruk og opplevelse av sentrum

Hvor godt liker du å være i sentrum på denne tiden av året?

- Svært godt
- Ganske godt
- Ganske dårlig
- Svært dårlig
- Vet ikke / ikke relevant / ønsker ikke å svare

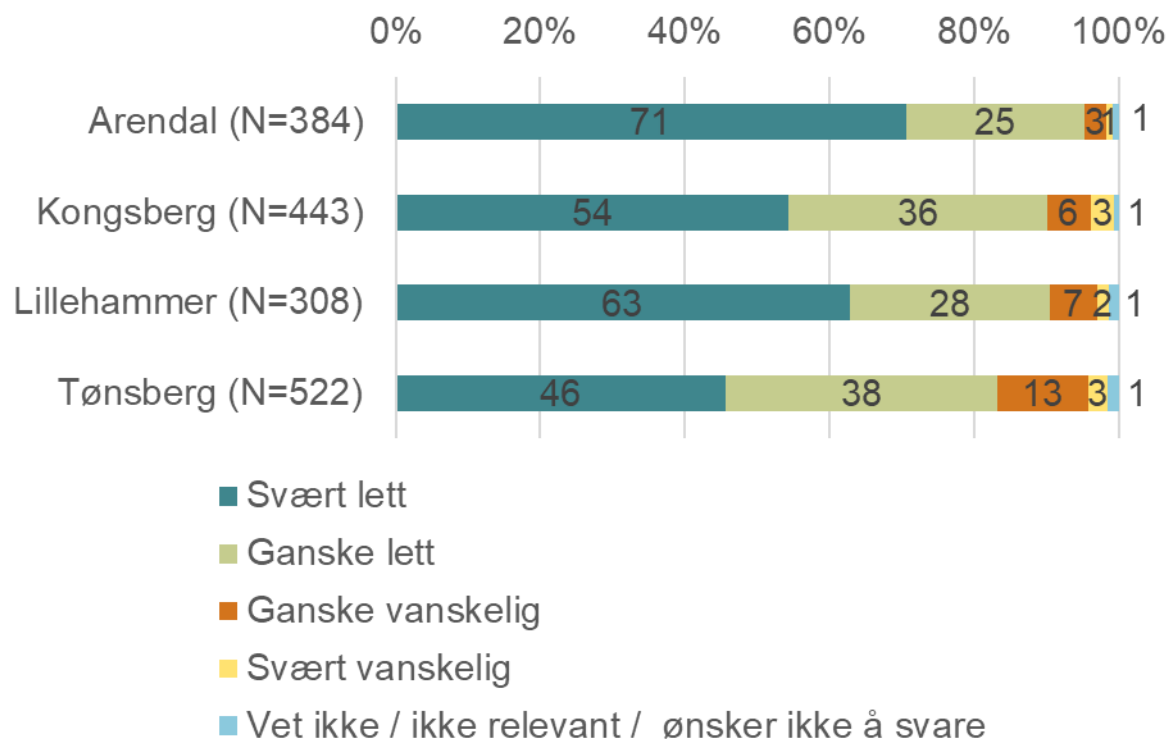
Hvor ofte er du i sentrum på denne tiden av året?
Utenom jobb, jobbmøter, skole, o.l.

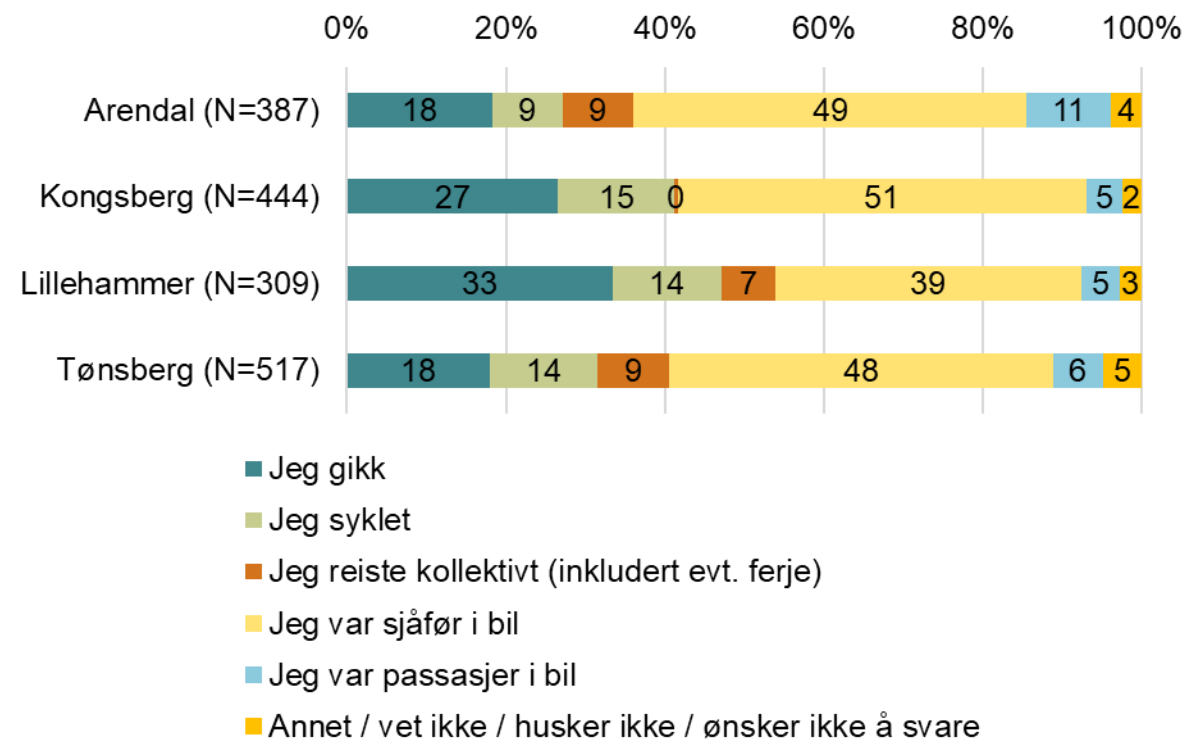
- Flere ganger i uka
- Ca. én gang i uka
- Én til tre ganger per måned
- Ca. én gang per måned
- Noen få ganger i året
- Nesten aldri eller aldri
- Vet ikke/ikke relevant

Opplevd tilgjengelighet, transportmiddelfordeling

Hvor lett eller vanskelig synes du det er å komme seg til sentrum på denne tiden av året?

Hvilket TM reiste du lengst med sist gang du var i sentrum? Utenom jobb, jobbmøter, skole, o.l.

Pågående analyser

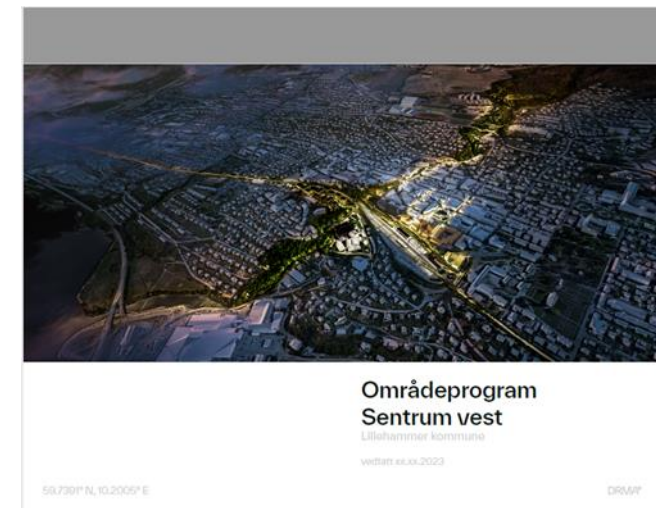
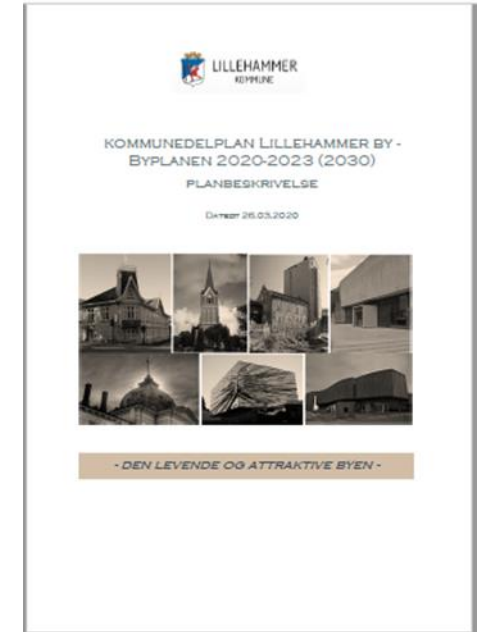
- Slike funn (fra spørreundersøkelsene) understreker kompleksiteten og multikausaliteten man må forholde seg til når man gjør slike studier
- Analyserer nå sammenhenger mellom arealstruktur og disse faktorene, finner bla:
  - De som bor og jobber i og ved sentrum bruker sentrum oftere enn de som bor og jobber mer perifert
  - Tilbudet av eksternt lokalisert handel påvirker hvor ofte innbyggerne bruker sentrum
  - Mv.

Også på gang:

- Analyser av sammenhenger mellom egenskaper ved sentrum og bruk og opplevelse av sentrum
- Analyser av hvilke kvaliteter ved bolig og nabolag de som bor i og ved sentrum og de som vurderer å flytte til området setter pris på /ønsker (og ikke)

Sentrumsplanprosesser – noen refleksjoner

- Svært komplekst område mtp. aktører, interesser, eierforhold, mv.
- Flere og ulike typer planer ‘i eller utenfor’ pbl
  - KPA (del av) eller KDP etter pbl
    - Områderegulering etter pbl i (enda) mindre kommuner – men ikke i disse bykommunene
  - Områdeprogram, byromsstrategi, mv.(ikke etter pbl)
  - Gatebruksplan, mobilitetsplan, mv. (ikke etter pbl)
- Mangler? Prosess og strategi som samler aktørene for å diskutere hva man kan gjøre for å styrke sentrum (alle typer tiltak og virkemidler)

Sentrumsplanprosesser – noen refleksjoner

- Tendenser?
  - Lite fokus på at arealutvikling på bynivå sterkt påvirker tilgjengelighet til og bruk av sentrum – byspredning (utbygging i ytterkantene) pågår fortsatt
  - Mest fokus på arkitektur, bevaring, mv. i selve sentrum – mindre på ‘hvordan byen fungerer’?
  - Fortsatt ulike oppfatninger av konkurransen mellom ekstern handel og handel i sentrum
  - KDD gir kommunene medhold i innsigelsessaker fra FK mfl. om eksternt lokalisert handel
- Diskusjonene dreier seg, som forventet, særlig om:
  - Bevaring, uteområder og andre krav versus ‘å få til’ utbygging i sentrum
    - Store handelslokaler, kontorer, boliger
  - Eksternt lokalisert handel – i hvilken grad det konkurrerer med sentrum og om det skal tillates
  - Gateparkering og bylogistikk versus bruk av gatearealer til andre trafikanter og byliv

Formidling

- Vitenskapelige artikler (syv), konferansepapers
  - PhD-avhandling (inkludert tre av artiklene), Oddrun Helen Hagen
  - Populærvitenskapelige artikler
  - 'Veileder' og verktøy for kartlegging av sentrumskvaliteter
  - 'Veileder' for effektiv sentrumsplanlegging som bidrar til måloppnåelse
  - Innspill til forbedring av pbl
  - TØI-rapporter ('syntese' og resultater byene og andre kan ha nytte av - spørreundersøkelser)
-
- Heldagsseminar om planlegging og utvikling av og i sentrum 27.6.2023 (ByBy-forum)
  - Foredrag til fagfolk og politikere – på forespørsel og i ulike fora, ByBy-forum
  - Formidling og diskusjon i prosjektmøter
  - Workshops i hver by, på tvers av byer, og åpne seminarer for diskusjon av resultater
  - Sluttkonferanse – invitere bredt
  - Undervisning: Masterstudenter, forelesninger
  - Aktiv bruk av hjemmesiden
  - Bidra i media – i hovedsak på forespørsel

CITYCENTRE

Forskningsprosjekt:

CITYCENTRE: Planning, knowledge and collaboration for developing vibrant and attractive city centres

I prosjektet CITYCENTRE skal vi skape kunnskap om hvordan byer og sentrum kan utvikles på måter som bidrar til mer attraktive bysentrum, hvordan sentrumsplanprosesser kan bli mer effektive med tanke på tidsbruk og måloppnåelse, og hvordan plan- og bygningsloven kan bli et bedre verktøy i slike prosesser.

I perioden juni til september 2022 gjennomfører vi spørreundersøkelser om sentrum i Arendal, Kongsberg, Lillehammer og Tønsberg. Svarene skal gi kunnskap om hva som kan gjøre sentrum i disse og i andre byer bedre for de som bor og jobber i byene. [Les mer her.](#)

I prosjektet defineres "et attraktivt sentrum" som et sentrum innbyggerne i byen setter pris på og bruker ofte, som oppfattes som et godt sted å bo og å drive ulike typer næringsvirksomhet.

Ved hjelp av en rekke ulike metoder skal vi, i de fire casebyene Tønsberg, Lillehammer, Arendal og Kongsberg, undersøke:

- Hvordan arealstrukturen i byen og regionen påvirker sentrums attraktivitet
- Hvordan kvaliteter ved selve sentrum påvirker sentrums attraktivitet
- Hvordan aktørsamarbeid ved utbygging i og ved sentrum påvirker sentrums attraktivitet (og bokvalitet og bevaring)
- Hva som er de viktigste utfordringene knyttet til å drive handel og service i sentrum, og hvordan kommunene kan bidra til at aktørene lykkes?
- Hvordan byene gjennomfører sine sentrumsplanprosesser, og hvordan dette påvirker mulighetene for å utvikle mer attraktive sentrum
- Hva som er styrker og svakheter ved pbl i disse prosessene

Heldagsseminar i Forum for byutvikling og bytransport

Planlegging og utvikling i og av sentrum i byer og tettsteder

Vi inviterer til heldagsseminar i Forskningsparken i Oslo og håper å samle mange som jobber med planlegging og utvikling i og av sentrum.

Dato: 27.6.2023 kl. 9.30-15.30.

[Meld deg på her](#)

Forskningsgruppen Byutvikling og bytransport på TØI, som driver Forum for byutvikling og bytransport, jobber med en rekke prosjekter knyttet til sentrum. I seminaret vil vi presentere resultater fra denne forskningen. Vi har også invitert dyktige fagfolk som jobber planlegging og utvikling av sentrum i byer og tettsteder for å dele av sin erfaring.

Takk!

CITYCENTRE

Forventet nytteverdi

- Vitenskapelig: Det finnes lite forskningsbasert kunnskap om temaene vi studerer, og knapt noe basert på forskning i små og mellomstore byer – resultatene vil bli nyttige for forskere og andre i inn- og utland, teoriutvikling, metodeutvikling og empirisk innsikt
- Kommuner blir bedre i stand til å:
  - Utvikle sine små og mellomstore byer og bysentrum på måter som styrker sentrums attraktivitet
  - Hjelp handel og service i sentrum til å lykkes
  - Bidra til at utbyggingsprosjekter i sentrum realiseres, og på måter som bidrar til å styrke sentrums attraktivitet
  - Gjennomføre sentrumsplanprosesser mer effektivt, som også kan være mer inkluderende, og på måter som bidrar til å styrke sentrums kvalitet
- Fylkeskommuner blir bedre i stand til å støtte bykommunene i dette
- KDD får innspill til hvordan pbl kan forbedres som verktøy i sentrumsplanprosesser og i reguleringsplaner for utbygging i sentrum
- Næringslivet i sentrum får bedre betingelser, innbyggerne får et mer attraktivt sentrum
- Bidra til bærekraftsmål 3, 10, 11, 13 og 17

Arbeidspakker i CITYCENTRE

Hvordan 'det fysiske' og utviklingen av dette påvirker sentrums attraktivitet

- WP2: Arealstruktur og transportsystem i byene/byregionene
- WP3: Kvaliteter ved selve sentrum (tilbud/aktiviteter, bygd miljø, tilgjengelighet)

Hvordan samarbeid mellom aktører påvirker sentrums attraktivitet

- WP4: Samarbeid mellom ulike typer aktører – knyttet til utbygging i sentrum

Sentrumshandel – utfordringer og muligheter

- WP5: Hva kommuner gjør og kan gjøre for å styrke handel og service i sentrum

Hvordan planprosesser, pbl, mv. påvirker mulighetene for å styrke sentrums attraktivitet

- WP6: Hvordan byene gjennomfører sine sentrumsplanprosesser, og hvordan dette påvirker mulighetene for å få utviklet attraktive sentrum. Effektivitet og måloppnåelse. Målsettinger, kunnskap, makt. Styrker og svakheter ved PBL i disse prosessene.

Gitt funn – hva kan små og mellomstore byer gjøre for å øke sentrums attraktivitet?

- WP7: Hvordan byene og sentrum bør utvikles. Hvordan planprosessene kan gjennomføres mer effektivt med tanke på måloppnåelse og ressursbruk. Hvordan PBL kan forbedres.

Planlagte vitenskapelige artikler

1. The city centre and its surroundings: How city-scale built environment characteristics impact usage, access to and appreciation of city centres
2. The attractive city centre: The impact of its built environment characteristics on usage, access to and appreciation of the urban core
3. The residential city centre: housing and neighbourhood qualities contributing to the urban core being an attractive place to live and visit
4. What cities can do to help city centre retail and service industry thrive
5. How cities can facilitate actor collaboration resulting in in urban development projects improving city centre attractiveness (and PBA)
6. How objective, knowledge and power in city centre planning processes affect the plans and the chances of developing an attractive city centre (and PBA)
7. How the PBA might become a more helpful tool in planning and developing more attractive city centres